

М.Әуезов атындағы ОҚМУ
Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру институты
« Жаратылыстану ғылымдары және педагогикасы»
жоғары мектебі
«МАТЕМАТИКА» кафедрасы

ОҚУШЫЛАРДЫ ГЕОМЕТРИЯЛЫҚ ЕСЕПТЕРДІ ВЕКТОРЛЫҚ ӘДІСПЕН ШЕШУГЕ ҮЙРЕТУ ӘДІСТЕМЕСІ

***Магистрант: Слайхан М.Е.
Жетекші: Аширбаев Н.К***

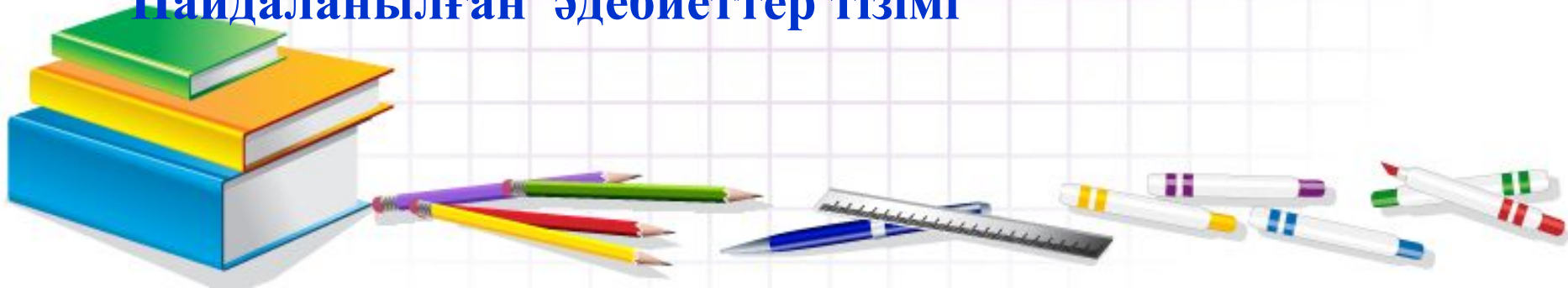
Кіріспе

I. Мектеп геометрия курсында векторлық әдісті оқып үйренудің теориялық негіздері

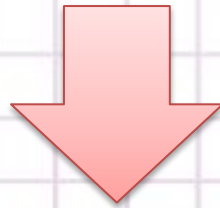
II. Геометриялық есептерді векторлық әдіспен шешуге үйрету

Қорытынды

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

«Геометриялық есептерді шешуге векторларды қолдану»

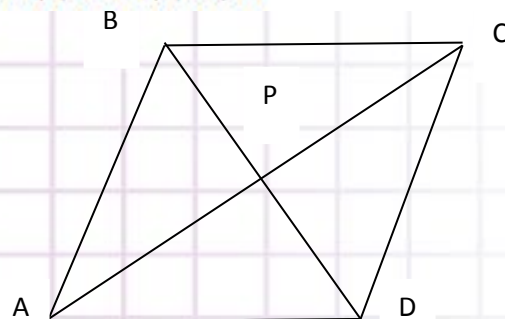
дидактикалық мақсаты

Оқушыларды есептерді шешудің жаңа аналитикалық әдісімен таныстыру, векторларды қолдана отырып, геометриялық есептерді шығарудың мәнін түсіндіру және шешудің болжамды сызбасын беру. Осыған сүйене отырып, сабақтың ең қолайлы түрі - мектеп дәрісі болып табылады.

Планиметриялық есептерді векторлық әдісті пайдаланып шешу

Есеп 2. $A(7; 3)$, $B(8; 6)$, $D(10; 4)$ нүктелері берілген. C нүктесі $ABCD$ параллелограмының төртінші төбесі болатындай C нүктесінің координаталарын анықтап, $ABCD$ -ның ромб болатынын дәлелдеңіз.

1) $P(x_0; y_0)$, $x_0 = \frac{8+10}{2} = 9$; $y_0 = \frac{6+4}{2} = 5$; $P(9;5)$ нүктесі анықталады.

2) P нүктесі AC кесіндісінің де орта нүктесі. C нүктесінің координаталары x_3 және y_3 болсын делік. Сонда

$$x_0 = \frac{7+x_3}{2} = 9; y_0 = \frac{3+y_3}{2} = 5; x_3 = 11; y_3 = 7.$$

Сонымен $C(11; 7)$; әрі қарай:

$$AB = \sqrt{(8-7)^2 + (6-3)^2} = \sqrt{10}; BC = \sqrt{(11-8)^2 + (7-6)^2} = \sqrt{10};$$

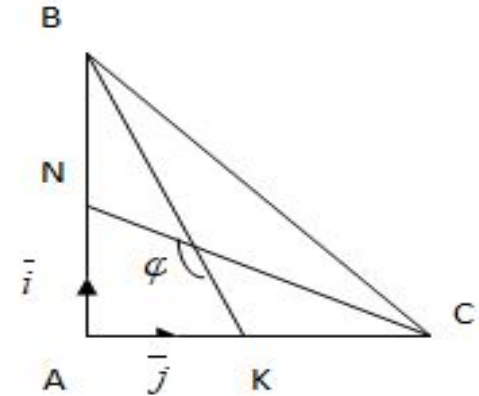
$$CD = \sqrt{(10-11)^2 + (4-7)^2} = \sqrt{10}; DA = \sqrt{(7-10)^2 + (3-4)^2} = \sqrt{10}.$$

Есеп 3. Тең бүйірлі тік бұрышты үшбұрыштың сүйір бұрышының төбесінен жүргізілген медианалар арасындағы доғал бұрышты табу керек .

$$\overline{BK} \cdot \overline{CN} = |\overline{BK}| \cdot |\overline{CN}| \cos \varphi$$

$$\cos \varphi = \frac{\overline{BK} \cdot \overline{CN}}{|\overline{BK}| \cdot |\overline{CN}|} .$$

Үшбұрыштың тең катеттерінің ұзындығын d деп белгілесек,
 $\overline{BK} = \overline{BA} + \overline{AK} = -d\bar{j} + \frac{d}{2}\bar{i}$ болады.

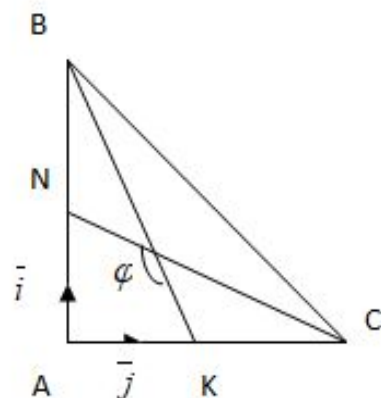
Сол сияқты $\overline{CN} = \overline{CA} + \overline{NA} = -d\bar{i} + \frac{d}{2}\bar{j}$. Сонда

$$\overline{BK} \cdot \overline{CN} = \left(-d\bar{j} + \frac{d}{2}\bar{i}\right) \left(d\bar{i} + \frac{d}{2}\bar{j}\right) = -\frac{d^2}{2} - \frac{d^2}{2} = -d^2;$$

$$|\overline{BK}| = \sqrt{(-d)^2 + \left(\frac{d}{2}\right)^2} = \frac{\sqrt{5}}{2}d = |\overline{CN}|.$$

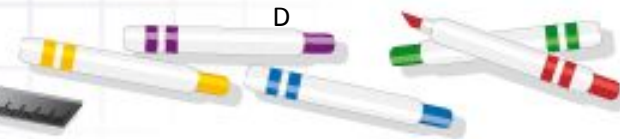
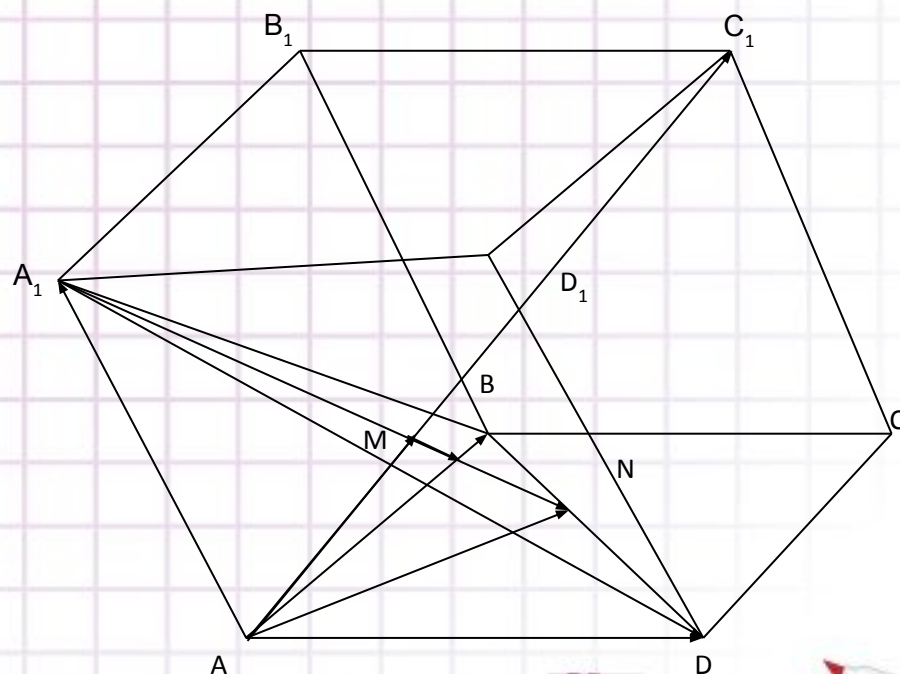
Нәтижесінде ізделінді бұрыш былай жазылады:

$$\cos \varphi = \frac{-d^2}{\left(\frac{\sqrt{5}d}{2}\right)\left(\frac{\sqrt{5}d}{2}\right)} = -\frac{4}{5}, \text{ бұдан } \varphi = \arccos\left(-\frac{4}{5}\right).$$

Стереометриялық есептерді векторлық әдістің көмегімен шығару

$ABCD A_1 B_1 C_1 D_1$ параллелепипедтің диагоналы AC_1 $A_1 B D$ үшбұрыш жазықтығын оның медианаларының қиылысу нүктесінде қиятынын дәлелдеңіз.

Стереометриялық есептерді векторлық әдістің көмегімен шығару

Тетраэдрдің қарама қарсы қырларының ұзындықтарының квадраттарының қосындысы өзара тең екендігі берілген. Қарама қарсы қырларының өзара перпендикуляр екендігін дәлелдеңіз.

Шешуі. Айталық $ABCD$ - берілген тетраэдр.

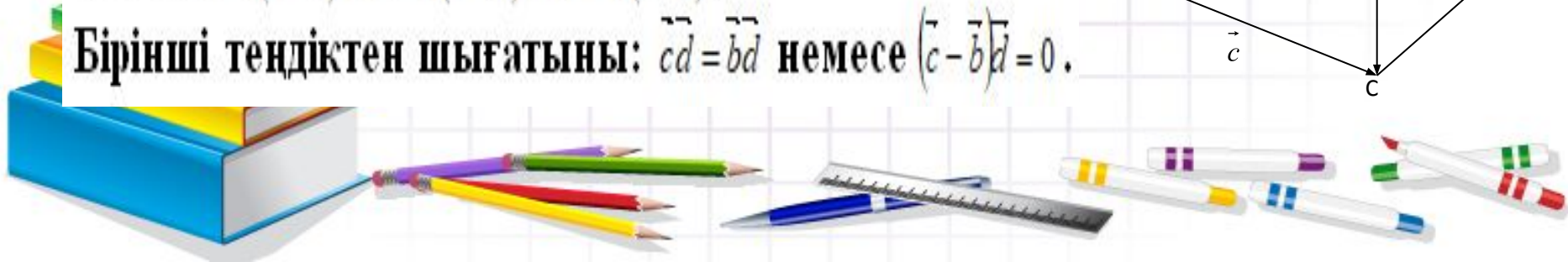
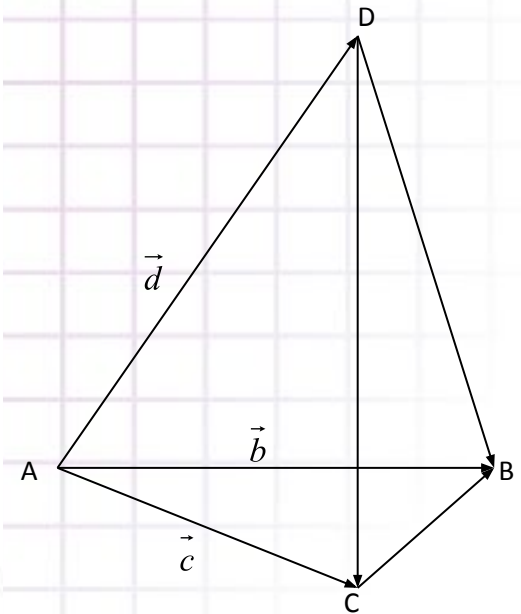
$$\overline{AB} = \vec{b}, \overline{AC} = \vec{c}, \overline{AD} = \vec{d}.$$

Белгілеу енгізелік:

$$\overline{DB} = \vec{b} - \vec{d}, \overline{DC} = \vec{c} - \vec{d}, \overline{CB} = \vec{b} - \vec{c}.$$

Онда: $b^2 + (c - d)^2 = c^2 + (b - d)^2 = d^2 + (b - c)^2.$

Бірінші теңдіктен шығатыны: $\vec{c}\vec{d} = \vec{b}\vec{d}$ немесе $(\vec{c} - \vec{b})\vec{d} = 0.$

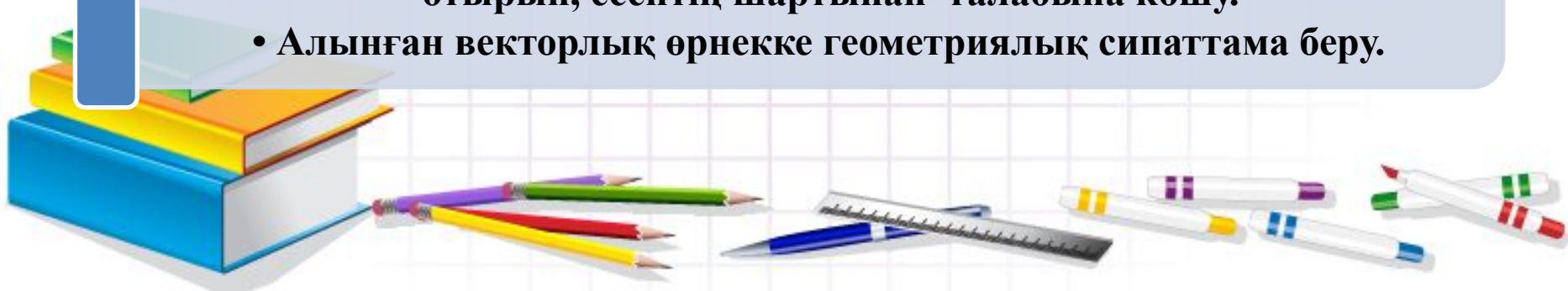

Жаңа әдісті оқытудағы бірінші міндетте көп есептеулер болмауы керек, бірақ бұл әдістің мәнін нақты көрсетуі керек. Бұл оқушыларға векторлық әдіспен геометриялық есепті шешудің негізгі кезеңдерін өз бетінше анықтауға мүмкіндік береді:

- **Есептің шартын оқып, талдағаннан кейін сызбаны орындау.**
- **Есептің шарты мен талабына сәйкес векторларды қолдануды енгізу.**

- **Есепті шешуге қажетті векторларды олар арқылы өрнектеу.**
  - **Есептің шарты мен талабын векторлық тілге «аудару».**

- **Алынған векторлық қатынастар арқылы түрлендірулерді қолдана отырып, есептің шартынан талабына көшу.**
  - **Алынған векторлық өрнекке геометриялық сипаттама беру.**

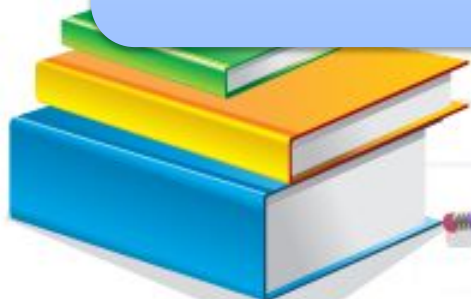

Мектепте векторлық әдісті қолданғанда көңіл аудару керек жайттар:

- оқушыларға арнайы тандап алынған есептерді шығарту арқылы осы әдістің тиімділігін көрсетіп, оқушыларды геометрияға қызықтыру;

- оқушыларға векторлық әдісті есептер шығаруда қолдануға үйрету, ол үшін жазықтықтағы және кеңістіктегі геометрия есептерін шығаруда есте ұстау керек ережелер жиынтығын қолдану;

- бұл әдісті таза геометриялық мазмұны жағынан күрделі есептерге көңілдерін бұрмай, қарапайым есептер арқылы үйрету.

Қорытынды

Мектепте векторлық әдісті оқып-үйрену келесі жағдайларда тиімді болады:

- 10-11 сыныптарда негізгі білімдер мен дағдыларды қалыптастыру бойынша жұмыс жүйелі түрде жүргізілсе;

- оқушылар жазықтықтағы және кеңістіктегі геометриялық есептерді векторлық әдістермен шығару жолдарымен танысса;

- әдістің жеке компоненттерін қалыптастыру үшін ойластырылған есептер жүйесі пайдаланылса

